

6 (18) | ЧЕРВЕНЬ 2014

ВІСНИК

СВІТОВОЇ ФЕДЕРАЦІЇ
УКРАЇНСЬКИХ ЛЕМКІВСЬКИХ
ОБ'ЄДНАНЬ

25-26 липня Ватра в Лугах Краєнських
на заході Польщі.

7 вересня - фестиваль Лемківської пісні,
с. Ягільниця

23-24 серпня - Перша Львівська Ватра,
с. Зимна Вода

Ватра в Нагірному,
Перша неділя вересня

2-3 серпня - 29-та Лемківська
Ватра у Канаді, Торонто

2-3 серпня - 16 Лемківська Ватра у
Монастириськах (Тернопільщина)

18-20 липня - 32-га Лемківська Ватра у
Ждині (Лемківщина, сучасна Польща)

27-28 липня - музейне свято лемківської
культури "Од Русаль до Яна", Зиндранова
(Лемківщина, сучасна Польща)

13 липня - 5-та Лемківська Ватра на Закарпатті, с. Кострино.

28-29 червня - 14-та Лемківська Ватра у США, оселя Елленвіл.

13-15 червня - 60-ий ювілейний фестиваль культури Українців-
русинів Словаччини, м. Свидник.

Ватра на Полтавщині - травень, Зіньківський район.

ВЕЛИКА ЛЕМКІВСЬКА МІГРАЦІЯ 2014...

ЗМІСТ

Вступне слово... 3

Наші справи

УЗАГАЛЬНЕНІ ПРОПОЗИЦІЇ КАВМІНУ ЩОДО ВШАНУВАННЯ ПAM'ЯТИ УКРАЇНЦІВ-ЖЕРТВ ДЕПОРТАЦІЇ З ТЕРИТОРІЇ ПОЛЬСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ У 1944-1951 РОКАХ 4

ВІДЗНАЧЕННЯ 70-РІЧЧЯ ДЕПОРТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ З ЛЕМКІВЩИНИ, НАДСЯННЯ, ХОЛМЩИНИ 6

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТИ БОРЦІВ ЗА ВОЛЮ УКРАЇНИ НА ПИКУЛИЧАХ 7

Наші люди

ОФІЦІЙНИЙ ВІЗИТ ГОЛОВИ СФУЛО ДО ЛЕМКІВСЬКОЇ ГРОМАДИ СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ 8

ОФІЦІЙНИЙ ВІЗИТ ГОЛОВИ СФУЛО ДО ЛЕМКІВСЬКОЇ ГРОМАДИ США (ЧАСТИНА I) 8

ЛЕМКІВСЬКА ДИСКУСІЙНА ПАНЕЛЬ В КОЛУМБІЙСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ПІД ЗАГОЛОВКОМ: «ІСТОРИЯ, ПОЛІТИКА І ПАМ'ЯТЬ ЛЕМКІВСЬКОГО РЕГІОНУ В ПОЛЬЩІ» 10

В КОШИЦЯХ ПОМЕР ПОЧЕСНИЙ ЧЛЕН ЗАКАРПАТСЬКОЇ «ПРОСВІТИ» 13

У РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ «БУКОВИНА» ВІДБУВСЯ ВЕЧІР ПАМ'ЯТИ ВОЛОДИМИРА ПЕЛЕХА 15

60-ТЕ СВЯТО КУЛЬТУРИ РУСИНІВ-УКРАЇНЦІВ СЛОВАЧЧИНИ .. 17

Культура

ЛЕМКІВСЬКА СВЯТА ПАЛОМНИЦЬКА ЗЕМЛЯ 23

ЛЕМКІВСЬКІ ВАКАЦІЇ 24

ВЕЛОПОДОРОЖ НА ВАТРУ У ПОЛЬЩУ 28

ЛЕЛЮХОВСЬКІ ГОРИ 31

Оголошення та анонси 34

Ми пам'ятаємо 38

Головний редактор: Софія Федина

Редакційний Назар Радь
колектив: Тарас Радь
Олесь Куйбіда
Богдан Сиванич

Дизайн: Віктор Дудяк

**Вісник СФУЛО. ©. Офіційне видання
Світової Федерації Українських
Лемківських Об'єднань.
Виходить раз на місяць.**

Основна мета часопису – динамічно висвітлювати діяльність усіх суб'єктів СФУЛО.

Номери вісника можна буде скачати зі сайту СФУЛО: www.sfulo.com/biblioteka
Адреса редакції: visnyk.sfulo@gmail.com.
Можна надсилати свої матеріали.
Рішення про публікацію прийматиме редакційна рада.

Світова Федерація Українських Лемківських Об'єднань (СФУЛО) - неурядова міжнародна громадська організація, яка об'єднує українські лемківські спільноти України, Польщі, Словаччини, Сербії, Хорватії, Канади та США. Основна мета діяльності - забезпечення та захист законних соціальних, економічних, творчих, етнічних, національно-культурних та інших інтересів лемків; розвиток та популяризація лемківської культурної спадщини і духовності на засадах законності, демократії, добровільності та самоврядування.

Офіційна сторінка в інтернеті
www.sfulo.com.

Вступне слово...

З початком кожного літа починається «**Велика Лемківська Міграція**» із Ватри на Ватру – явище, яке з роками тільки набирає обертів, залучає до себе все нових людей, і зміцнює нашу лемківську і загальноукраїнську родину.

Цьогоріч склалася приблизно така мапа міграції:

Початок травня - Лемківська Ватра на Полтавщині.

13-15 червня - 60-ий ювілейний фестиваль культури Українців-русинів Словаччини, м. Свидник

28-29 червня - 14-та Лемківська Ватра у США, оселя Елленвіл

13 липня - 5-та Лемківська Ватра на Закарпатті, с. Кострино

18-20 липня - 32-га Лемківська Ватра у Ждині(Лемківщина, сучасна Польща)

25-26 липня – Лемківська Ватра в Лугах Краєнських, на Заході Польщі

27-28 липня - музейне свято лемківської культури "Од Русаль до Яна", Зиндранова (Лемківщина, сучасна Польща)

2-3 серпня - 16 Лемківська Ватра у Монастириськах(Тернопільщина)

2-3 серпня - 29-та Лемківська Ватра у Канаді, Торонто

23-24 серпня - Перша Львівська Лемківська Ватра , с. Зимна Вода

Перша неділя вересня – Лемківська Ватра в с. Нагірне, Самбірського р-ну Львівської області

7 вересня – фестиваль Лемківської Пісні в Ягільниці (Україна)

Хтось питає, а чи не нудно переїжджати з однієї ватри на іншу і бачити тих самих людей, слухати ту саму музику, говорити на ті самі теми...Скажемо так – на Ватрі ніколи не буває нудно. Це не фестиваль в звичайному розумінні слова. Це не просто концерт. Це не просто забава. Ватра – це повернення до свого коріння, до родини, це середовище в якому всі свої. І ватра для лемків – це ефемерне, але відновлення Лемківщини, з якої нас почали виганяти 70 літ тому, і де більшість з ватрян давно не живе... А ще кожна Ватра символізує відновлення, воскресіння всього доброго, цінного, родинного, що є у нас.

«Велика Лемківська Міграція» на додаток допомагає налагоджувати контакти поміж членами нашої спільноти, а також і з тими, кому лемківська культура близька і цікава. Кожна ватра сприяє діалогу культур, діалогу міжособистісному і радійсній спільній творчості.

Проте хіба майже на кожній ватрі, де б вона не відбувалася має хоч трохи, але попадати дощ... То вже традиція☺ Бо так наша Лемківщина плаче за своїми дітьми, яких розкидало по всьому світі. Так що їдучи на ватру, не забувайте гумачки, дощовик, намет і добрий настрій.

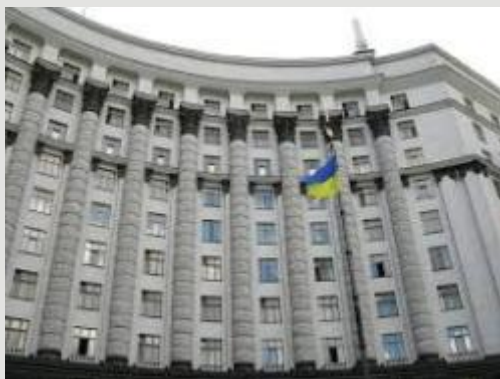
І що головне, коли підходить новий сезон «Міграції», як тебе питають, чи їдеш на Ватру – відповідати, що ні – то встид. Отак і їздимо по світі, збираючи шитких лемків до купи...☺

Софія Федина,

Голова Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань

НАШІ СПРАВИ

УЗАГАЛЬНЕНІ ПРОПОЗИЦІЇ КАБМІНУ ЩОДО ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНЦІВ- ЖЕРТВ ДЕПОРТАЦІЇ З ТЕРИТОРІЇ ПОЛЬСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ У 1944-1951 РОКАХ

В профільних Мінстрествах та відомствах розглянули Звернення депутатів Волинської обласної ради щодо проведення на державному рівні заходів у зв'язку з 70-ми роковинами початку депортації етнічних українців Холмщини, Надсяння, Лемківщини, Підляшшя і Західної Бойківщини з території Польської Народної Республіки у 1944-1945 роках. В обласну раду надіслано відповіді цих структур. Узагальнену інформацію, надану Мінсоцполітики України, подаємо без змін.

"За інформацією Міністерства фінансів України, питання забезпечення соціального захисту виселеним у 1944-1951 роках з території Польщі етнічним українцям врегульовано чинним законодавством.

Зокрема, статтею 9 Закону України „Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту” особам, які після 9 вересня 1944 року були переселені на територію України з території інших країн, надано статус учасника війни. Крім того, чинність зазначеного закону поширюється і на членів сімей зазначених осіб.

Відповідно до статті 14 Закону України „Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту” держава забезпечує соціальний захист виселеним з території Польщі етнічним українцям шляхом надання пільг, а саме: безкоштовне одержання ліків, лікарських засобів, імунобіологічних препаратів та виробів медичного призначення за рецептами лікарів, безоплатне забезпечення санаторно-курортним лікуванням або одержання компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування, знижка плати за користування житлом та комунальними послугами, безоплатне першочергове зубопротезування, 50-відсоткова знижка вартості палива для осіб, які проживають у будинках, що не мають центрального опалення, тощо.

На зазначені цілі передбачаються кошти в державному та місцевих бюджетах.

Розрахунки з переселенцями з Польщі у зв'язку з демаркацією кордону провадилися відповідно до постанови Ради Міністрів УРСР від 11.08.1948 № 1648 „Про порядок проведення взаємозаліків з переселенцями з Польщі та

Чехословащини після грошової реформи", а також згідно з іншими нормативно-правовими актами, через обласні, районні, міські та селищні фінансові відділи в порядку, визначеному Інструкцією, затвердженою Радою Міністрів УРСР 23 жовтня 1948 р. за № 2415.

До 1975 року витрати на проведення розрахунків з названими переселенцями передбачалися в республіканському бюджеті УРСР. З 1975 року законами про бюджет УРСР та Державний бюджет України на відповідний рік кошти на проведення цих витрат не затверджувалися. У зв'язку з цим, названі розрахунки на даний час вважаються припиненими.

Враховуючи вищезазначене, пропозицію депутатів Волинської обласної ради щодо розробки Закону України про статус депортованих українців, примусово переселених з території Польської Народної Республіки в УРСР Мінфін не підтримує.

Український інститут національної пам'яті (УІНП) повідомив, що підтримує пропозицію відзначення на загальнодержавному рівні 70-річчя депортації українців з Польщі та створення організаційного комітету з проведення відповідних заходів, з включенням до його складу представників центральних та місцевих органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, науковців, представників громадських організацій та готовий долучитися до його роботи, зокрема підготувати відповідний план заходів, а також підтримує ініціативу проведення наукових конференцій.

УІНП готовий спільно з іншими університетами, науково-дослідними інститутами, краєзнавцями, розпочати роботу із підготовки наукових та науково-популярних видань, але їх видання потребуватиме додаткового фінансування з державного бюджету.

Пропозиції депутатів Волинської обласної ради щодо проведення на загальнодержавному рівні заходів з вшанування пам'яті українців - жертв депортації з території Польської Народної Республіки у 1944-1951 роках також підтримує Міністерство культури України. У разі прийняття відповідного Плану заходів та його затвердження, Мінкультури долучиться до його виконання в установленому порядку.

Як зазначили в Міністерстві освіти і науки України, в програмах викладання курсу історії України для вищих навчальних закладів передбачається вивчення історії депортації етнічних українців Холмщини, Надсяння, Лемківщини, Підляшшя і Західної Бойківщини з території Польської Народної Республіки у 1944-1951 роках. Також матеріали із зазначеного питання висвітлюються у навчальній програмі з історії України для учнів 11 класів загальноосвітніх та професійних навчальних закладів.

Інститутом історії Національної академії наук запропоновано започаткувати державну цільову програму, в рамках якої здійснити комплексне дослідження всіх аспектів цієї важливої проблеми, надавати підтримку найбільш вагомим у науковому та суспільному сенсі проектам: підготовки археографічних збірників, монографічних видань, міжнародних науково-видавничих проектів, наукових форумів (семінарів, конференцій, «круглих столів»), виставок.

Державний комітет телебачення і радіомовлення України рекомендуватиме державним засобам масової інформації висвітлити заходи із відзначення 70-А

роковин від початку переселення українців з території Польської Народної Республіки, у разі надходження відповідного плану заходів.

Також інформуємо, що Міністерство внутрішніх справ України та Міністерство закордонних справ України не надало пропозицій з порушених питань.

Принагідно зазначаємо, що відповідно до пункту 20 постанови Кабінету Міністрів України від 01.03.2014 № 65 «Про економію державних коштів та недопущення втрат бюджету» припиняється використання бюджетних коштів для проведення заходів з відзначення пам'ятних та історичних дат, ювілеїв підприємств, установ та організацій, а також ювілеїв і вшанування пам'яті видатних осіб та інших подій, друкування продукції, не пов'язаної з виконанням завдань і функцій органів державної влади та інших державних органів.

Крім того, відповідно до Порядку підготовки та подання Кабінетові Міністрів України на погодження пропозицій щодо відзначення пам'ятних дат та ювілеїв, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13.08.2003 № 1249, пропозиції щодо відзначення пам'ятних дат та ювілеїв подаються Кабінетові Міністрів України не пізніше ніж за півтора року до дати їх відзначення".

Джерело: volynrada.gov.ua

ВІДЗНАЧАЧЕННЯ 70-РІЧЧЯ ДЕПОРТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ З ЛЕМКІВЩИНИ, НАДСЯННЯ, ХОЛМЩИНИ

З метою відзначення в Тернопільській області трагічної дати – 70 років від початку виселення українського населення з території Польщі в 1944-1946, 1951 роках, розглянувши пропозиції Всеукраїнського товариства «Лемківщина» від 16 травня 2014 року №6, враховуючи рекомендації постійної комісії Тернопільської обласної ради з питань духовності, культури, свободи слова та інформації, Тернопільська обласна рада

ВИРІШИЛА:

- Відзначити у 2014 році в Тернопільській області трагічну дату – 70 років від початку виселення українського населення з території Польщі в 1944-1946, 1951 роках.
- Доручити Тернопільській обласній державній адміністрації до 1 липня 2014 року розробити та подати на затвердження Тернопільської обласної ради проекти складу організаційного комітету та плану заходів із відзначення у 2014 році в Тернопільській області трагічної дати – 70 років від початку виселення українського населення з території Польщі в 1944-1946, 1951 роках.

Джерело: obl-rada.te.ua

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ БОРЦІВ ЗА ВОЛЮ УКРАЇНИ НА ПИКУЛИЧАХ

15 червня у неділю Всіх Святих відбулося щорічне відзначення Свята Української національної пам'яті на Українському Військовому Цвинтарі у селі Пикуличі біля Перемишля.

Урочистості почалися о год 9-00 Службою Божою у Архикатедральному Соборі Івана Хрестителя в Перемишлі.

Божественну Літургію очолював Архiepіскоп і Митрополит Перемисько-Варшавський Кир Іоан Мартиняк і владика Кир Євген Попович.

Опісля літургії усі присутні урочисто перейшли від Собору до Українського Військового Цвинтаря у супроводі духового оркестру Академії Сухопутних військ імені Гетьмана Петра Сагайдачного. У заходах окрім української громади міста Перемишля взяли участь гості з України. Присутніми були : члени Львівського регіонального суспільно-культурного товариства «Надсяння», представники товариств «Лемківщина», «Холмщина», «Устрики». Окрім того, були делегації від товариства «Надсяння» з Тернополя та Івано-Франківська.

У заходах також взяли участь українці, які проживають на території Польщі, а також Генеральний консул України у Любліні Іван Грицак та президент міста Перемишля Роберт Хома.

На цвинтарі владика Кир Євген зі священниками відслужили панахиду за усіх які боролися за волю України у ХХ ст, але також за тих які тепер жертвують свої життя за волю цієї держави.

На завершення делегаціями покладено вінки і квіти та відспівано гімн „Ще не вмерла Україна”.

Український військовий цвинтар у Пикуличах під Перемишлем, на якому поховано майже дві тисячі воїнів Української Галицької Армії та Армії Української Народної Республіки є однією із найбільших некрополій з періоду Українських Визвольних Змагань 1917-1921 рр.

Спочивають там учасники польсько-української війни у Галичині 1918-1919 рр., військового польсько-українського протистояння 1919 р. на Волині, а також воїни Армії УНР, які у 1920 році, вже як союзники Польщі брали участь у війні з «червоною» Росією, та вояків УПА.

НАШІ ЛЮДИ

ОФІЦІЙНИЙ ВІЗИТ ГОЛОВИ СФУЛО ДО ЛЕМКІВСЬКОЇ ГРОМАДИ СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

13-15 червня відбувся офіційний візит голови СФУЛО Софії Федина до Словацької республіки на запрошення Союзу русинів-українців Словацької республіки. В рамках офіційної програми фестивалю Софія Федина взяла участь у семінарі присвяченому 60-літтю фестивалю культури русинів-українців у Словаччині, що проходив на базі Музею Української Культури, на якому обговорювався внесок русинів-українців у розвиток української громади, розвитку української культури і підтримці України, зокрема під час революції Гідності.

Під час фестивалю голова СФУЛО провела зустріч також із міським головою м.Свидник Яном Голодняком, щодо активізації механізмів співпраці, зокрема зі СФУЛО, щодо питань спільного інтересу та питань, які є актуальними для теренів Південної Лемківщини.

Також паралельно з офіційною програмою заходів відбулася робоча нарада представників організацій-членів Світової Федерації за участі представників Союзу русинів-українців Сербії, Союзу русинів Хорватії, Союзу русинів-українців Словацької республіки та голови СФУЛО Софії Федина. На цій зустрічі обговорювали основні питання діяльності організацій, проблеми, які потребують консолідованого вирішення, а також визначалися потенційні напрями діяльності Світової Федерації для активнішої підтримки організацій у різних країнах.

Водночас Голова СФУЛО Софія Федина взяла участь у церемонії підписання партнерської угоди між м. Свидник(Словаччина) та м. Рахів (Україна), в урочистому покладанні квітів на Дуклянському перевалі, де в часах II Світової війни загинуло багато українців, зокрема лемків, та в святкових заходах фестивалю.

ОФІЦІЙНИЙ ВІЗИТ ГОЛОВИ СФУЛО ДО ЛЕМКІВСЬКОЇ ГРОМАДИ США (ЧАСТИНА I)

24 червня 2014 року розпочався офіційний візит Голови СФУЛО Софії Федина до США на запрошення Організації Оборони Лемківщини – однієї із найстарших та найактивніших лемківських організацій у світі. Як ми вже писали в одному із попередніх номерів, не так давно у керівництві організацією відбулися зміни і

на провідні посади прийшло молоде покоління діячів: Головою ООЛ було обрано Марка Гованського (зліва на фото), а головою Фондації Дослідження Лемківщини – Андрія Хомика (на фото праворуч).

Першим і головним пунктом візиту Голови СФУЛО до Америки стала участь у 14-ій Лемківській ватрі, яка щороку запалюється на такому далекому від Лемківщини континенті, проте й водночас вона щороку збирає сотні лемків та просто українців до великої родини. Ватра проходить на оселі Спілки Української Молоді, коло містечка Елленвіл, штат Нью-Йорк, в горах, які так нагадують гори лемківські.

Саму ватру можна розділити на кілька концептуальних частин: властиво Ватра як фестиваль, футбольний ватрянний турнір, а також цьогорічне нововведення – Навет Лемківської Історії та Спадщини – унікальний науковий проект Фондації Дослідження Лемківщини, коли кожен із учасників ватри міг прийти і зафіксувати на відео та аудіо свої спогади про Лемківщину, те, що знає з розповідей дідів та батьків, і таким чином прилучитися до збереження загальної спадщини лемків.

Зранку 28 червня святкування розпочалося футбольним турніром – КУБОК ВАТРИ, у якому взяли участь чотири команди. Першість здобув Український спортивний клуб з Нью-Йорка, капітан – Адам Маліняк (лемко☺)

Ватра розпочалася з покладання вінка до меморіалу С.Петлюри, Є.Коновальця, С. Бандери та Р. Шухевича та вшанування пам'яті борців за волю України, як тих, хто поклав голови за її майбуття багато років тому, так і Героїв Небесної сотні. А далі розпочався врочистий концерт, на якому виступали як місцеві виконавців, так і гості з України, зокрема Анничка, Ірина Лончина та Софія Федина.

Під час ватри також відбулися робочі зустрічі голови СФУЛО з представниками Американської та Канадійської організацій лемків, на яких обговорювалися питання координації зусиль та активної співпраці задля зміцнення лемківської спільноти на Американському континенті, перспективні напрямки спрямування зусиль членства, питання вдавництва Лемківської періодики та наукових праць.

А також добра українська забава на всю ніч, печене поросся, багато гарних зустрічей і розмов, служба Божа в лемківській каплиці у неділю зранку і прекрасна атмосфера Лемківського родинного спіткання...

Чудовий і плідний початок візиту, і прекрасні враження до наступної Ватри.

Окрема подяка усім організаторам цього фестивалю, які в нелегких американських умовах, зокрема незважаючи на великі відстані, роблять все для збереження Лемківського духу, а щобільше щороку прилучають все нових людей.

Продовження у наступному номері

ЛЕМКІВСЬКА ДИСКУСІЙНА ПАНЕЛЬ В КОЛУМБІЙСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ПІД ЗАГОЛОВКОМ: «ІСТОРІЯ, ПОЛІТИКА І ПАМ'ЯТЬ ЛЕМКІВСЬКОГО РЕГІОНУ В ПОЛЬЩІ»

Нью-Йорк, США – 25 квітня 2014 р. Під час щорічної конференції Асоціації з вивчення національностей (Association for the Study of Nationalities), яку організував Колумбійський Університет у Нью-Йорку, США, відбулася дискусійна панель під заголовком «Історія, політика і пам'ять лемківського регіону в Польщі». В панелі приймали участь четверо панелістів, які представили доповіді, які

базуються на їхній безпосередній дослідницькій становища лемків, проживаючих в частині Карпат, що знаходиться сьогодні в південно-східній частині Польщі. Дискусія зосереджувалася на післявоєнних виселенських акціях періоду 1944-1947, під час яких приблизно три чверті мільйона людей було насильно викинуті зі своїх корінних земель, включаючи 250 000 лемків. Панелісти обговорювали політичні дії навколо цих подій, наслідки цих операцій, описані тими хто їх пережив, а також вплив на наступні покоління лемків які проживають в західній Польщі.

Трагедія лемків південно-східної Польщі є частиною більшої колективної трагедії мільйонів людей, які пережили насильні переселення в роках після другої світової війни. До війни, південно-східня Польща була батьківщиною для великої кількості етнічних груп включаючи поляків, українців (як і тих що називали себе русинами), євреїв, німців і циганів аж поки німецька і советська політика безповоротно знищили їхнє багатовікове співіснування. Нацистська окупація Польщі спричинила жорстокий геноцид євреїв і циганів. Після війни Радянський Союз і польський комуністичний уряд розпочали акцію етнічного очищення східного післявоєнного пограниччя Польщі, щоб політично оправдати накреслення кордонів згідно етнічних меж. В осені 1944 року Радянський Союз і комуністичний Польський Комітет Національного Визволення (ПКНВ) розпочали акцію обміну населення, яка вимагала переселення до Радянського Союзу жителів української національності, що проживали в Польщі. Політика ця охопила також ідеологічно різноманітних лемків. Від 1944 до 1947 років мільйони поляків в тому

На світлині: з ліва ведучий др Богдан Горбаль, дискусант панелю др Степан Рапавий, панелісти Олександра Яворницька-Новосад, Діана Гованська Рейлі, Річард Гарбера Трояновський, Коріна Венгрін Кауділ.

числі і євреїв, які пережили нацистську окупацію в советській Україні «репатріювалися» в межі Польщі, і майже три чверті мільйона українців та населення русинської орієнтації були насильно переселені до радянської України або відправлені на колишні німецькі території на заході і півночі нової Польщі, і були розпорошені з метою культурної асиміляції.

Першими панелістами були Коріна Венгрін Кауділ з Монгомери в штаті Алабама і

Річард Гарбера Трояновський з Раунд Лейк в штаті Іліноїс, які представили мультимедійну презентацію під заголовком: "Наслідки Акції "Вісла": Історія і пам'ять етнічної чистки в Польщі в роках 1944-1947." За час від 2010 до 2013

року, пані Кауділ і пан Трояновський зібрали 56 устних розповідей-спогадів учасників переселень з рідних територій південно-східної Польщі 1944-1947. Слайд-шоу включало фрагменти відео записів з розмов з очевидцями, які описували свій особистий досвід. Презентація прослідковувала події переселення від 1944 до "Акції Вісла" 1947 року, описуючи їх як частину координованої акції примусового переміщення населення для оправдання перемалювання кордонів на користь Радянського Союзу, щоб етнічно і релігійно очистити Польщу і ліквідувати українське підпілля. Спираючись на результати своїх дослідів пані Кауділ і пан Трояновський підкреслили, що хоч переселення 1944-46 були офіційно названі як добровільні, то лише невелика кількість лемків покинула свої сторони з власної волі, і при цьому багато з них пережили крайні обставини, які включали насильство або інші форми примусу. Відео фрагмент презентації яку вони представили показав анекдотичні приклади з досвіду лемків що пережили цю фазу депортації. Центральною тезою їхньої презентації було це, що Акція «Вісла» з 1947 року повинна бути сприйнята як останній крок в серії етнічних чисток (1944-47) скерованих проти українців в Польщі.

Діяна Гованска Рейлі з Вілтон, штату Конетігат прочитала фрагменти зі своєї книжки *«Scattered: The Forced Relocation of Poland's Ukrainians after World War II»* тобто *«Розкинуті: Примусове переселення українців Польщі після другої світової війни»* (Видана видавництвом університету в Вісконсін, в травні 2013 року), яка описує переселення комуністичним урядом Польщі українсько-русинську національну меншину 1944-46 в роках в рамках радянсько-польського договору про обмін населення та під час операції під кодовою назвою "Акція Вісла". Пані Рейлі написала книжку в форматі історично-документальної розповіді, де представляє події на основі спогадів двох сестер і брата, які опинилися посередині і стали заручниками післявоєнного конфлікту. Спираючись на усні розповіді та архівні дослідження, у книжці *"Розкинуті..."* написана справжня історія з точки зору з низу і розмальовує вплив який мали незвичайні події на життя звичайних людей. Головні герої книжки - Петро, Меланія і Ганя Пиртей - пережили Другу Світову війну, лише щоб пізніше бути розділеними в наслідок політичних рішень на які вони не мали зовсім впливу. Петро переселився разом з дружиною до радянської України під час обміну населення у 1945 році, коли Меланія і Ганя були примушені поселитися в західній Польщі під час "Акції Вісла." В зачитуваних фрагментах книжки пані Рейлі рівнож описала боротьбу Української Повстанської Армії проти депортації, а також ув'язнення польським урядом в Центральному таборі праці в Явожні тих, кого підозрювали у прихильності до УПА - серед яких були її рідні з родини Пиртей.

Олександра Яворницька-Новосад, докторант соціології з Варшавського університету представила свою дослідницьку працю під заголовком: "Зберегти від забуття - роль носіїв пам'яті у підтримуванні колективної ідентичності у трьох поколіннях виселених лемків в західній Польщі." На основі результатів якісного і

кількісного дослідження, яке вона провела в роках 2005-2009, включаючи ґрунтовні усні опитування серед етнічних лемків, які особисто пережили виселення та представників двох наступних поколінь народжених вже після 1948 року, пані Новосад описала як формувалася і передавалася з покоління на покоління ідентичність при застосуванні різноманітних захисних стратегій і як кожна з тих груп зберегла свою ідентичність в різних формах. Панеліст проаналізувала політичні, психологічні а також соціальні наслідки "Акції Вісла" та її безпосередній вплив на процес формування етнічної ідентичності на індивідуальному і колективному рівнях. Вона також обговорила роль пам'яті та носіїв пам'яті з Лемківщини і "Акції Вісла" поміж наступними поколіннями етнічних лемків.

Після виступів панелістів можна було почути зауваги від ведучого і учасників дискусії, а потім відбулася частина з питаннями від присутніх глядачів на які доповідачі давали свої відповіді. Ведучим панелю був Др. Богдан Горбаль, історик і бібліотекар Нью-Йоркської Публічної бібліотеки. Др Горбаль народився в Сьціняві в Польщі і студіював історію у Вроцлавському університеті. Від 1990 року він живе в США, де студіював бібліотечні науки в Квінс коледжі в Нью-Йорку. Зацікавлення Др-а Горбала зосереджуються на еволюції лемків в Європі і Північній Америці. Він опублікував понад сто статей і видав три книжки, включаючи "*Підручник до лемківських студій*". Дискутантом під час панелю був Др. Степан Рапавий з Бетезди, штату Меріленд. Др. Рапавий це пенсіонер вислуженець Бюро перепису населення, етнограф в ділянці радянських і російських наук, а також незалежний учений історії східної Європи. Походить зі східної Лемківщини з села Карликів. Др. Рапавий особисто пережив "Акцію Вісла" 1947 року перед імміграцією до США цього самого року.

Автор: **Коріна Венгрин-Куділл**
З англійської переклав: **Адам Стець**

В Кошицях помер почесний член Закарпатської "Просвіти"

ПАМ'ЯТІ ЮРІЯ ГАРАСТЕЯ

29 травня 2014 р. у Кошицях, Словаччина, відійшов у вічність учений, видавець, благодійник українських справ, громадський, культурний і політичний діяч, почесний член Закарпатського крайового культурно-освітнього товариства «Просвіта» Юрій Гарастей.

Покійний належав до найзаслуженіших постатей земляків-закарпатців української діаспори, зробив вагомий внесок у розвиток науки, духовного, культурного і громадсько-політичного життя рідного краю, України, країн поселення українців у Європі та світі.

Народився Юрій Гарастей 10 вересня 1930 р. у лемківському селі Черноголова Великоберезнянського округу, розташованому в долині річки Лютянки, біля підніжжя гір Яворник і Боронський.

Початкову й середню освіту здобував в Ужгороді, Перечині, Хусті, пізніше – Маріянських Купелях в Чехії. Далі навчався в університетах Риму і Фрісбургу (Швейцарія), закінчив теологічні і філософські студії, а згодом – Ватиканську архівістику і дипломатику.

Упродовж багатьох років Ю. Гарастей ретельно вивчав архівні джерела і проводив дослідження церковної історії слов'янського сходу Європи, зокрема України і Білорусі. Наслідком цієї подвижницької роботи стало видання ним (у співпраці з о. Атанасієм Великим, ЧСВВ) 14 томів звітів нунціїв до апостольської столиці, зміст яких стосується теренів України і Білорусі. Таким здобутком міг би пишатися будь-який учений — дослідник історії і культури європейських країн!

Значний внесок зробив Юрій Гарастей у видання і перевидання знакових книжок на церковну та історичну тематику. Завдяки його благодійництву за останні десятиріччя побачили світ кілька сот цінних книжок. Серед них і перевидана через крайове товариство «Просвіта» факсимільним способом у 2003 р. «Карпатська Україна в боротьбі» (з книжки, що вийшла у 1939 р. у Відні — одразу ж після героїчних і трагічних подій березня і включала статті та спогади 22 активних будівничих і оборонців Карпатської України). А у 2001–2003 рр. він сприяв виданню поважної тритомної «Історії Закарпаття» о. Степана Папа.

Слід згадати ще одну важливу зроблену Юрієм Гарастеем справу: за його благодійництва у 1959–1960 рр. знято 60-хвилинний документальний фільм «Український Рим» — про пам'ятні місця, пов'язані з українською історією і культурою апостольської столиці.

Не можна не згадати його великі особисті заслуги у спорудженні в селі Середне на Ужгородщині гарної греко-католицької церкви, відкритої і освяченої на початку 2004 р. До його добрих справ слід віднести пожертви на видання щорічних календарів-альманахів «Просвіти» та інших книжок, на діяльність крайового просвітянського хору, передачу в бібліотеку товариства «Просвіта» цінних книжок з власної бібліотеки та інше.

Особистість енциклопедичних знань, який володів 14(!) мовами (українською, англійською, німецькою, італійською, латинською, французькою, російською, чеською, словацькою, угорською, польською та іншими), благодійник українських

справ як на рідній землі, так і в поселеннях українців у різних країнах світу, Юрій Гарастей був взірцем справжнього трудівника і патріота, який упродовж багатьох років не словом, а ділом, робив гарні справи — на благо України, для добра українського народу.

За багатолітню плідну працю на ниві українського наукового, громадського, культурного, духовного і політичного життя та визначний особистий внесок у благодійництво українських справ 24 серпня 2003 р., у день 12-ої річниці незалежності України, Юрія Гарастея було обрано Почесним членом Закарпатського крайового культурно-освітнього товариства «Просвіта».

9 травня 2012 р., за вагомий особистий внесок у розвиток духовно-культурного, громадсько-політичного життя Закарпаття та благодійництво українського книговидання Юрію Гарастею присуджено просвітянську премію ім. Президента Карпатської України, Героя України о. Августина Волошина.

Покійний був чесною, мудрою, доброзичливою і відвертою людиною, українським патріотом, просвітянином, який самовіддано орав рідну землю плугами Просвіти, щедро засівав її зернами правди, добра і любові. В його особі Закарпаття, Україна і вся українська спільнота світу втратили вірного сина і невтомного трудівника.

Світла пам'ять про Юрія Гарастея назавжди збережеться у серцях просвітян, вдячних нащадків, усіх, хто його знав, хто мав щастя з ним співпрацювати і спілкуватися.

Вічна йому пам'ять і блаженний спокій!

Джерело: trubyna.org.ua

У РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ «БУКОВИНА» ВІДБУВСЯ ВЕЧІР ПАМ'ЯТІ ВОЛОДИМИРА ПЕЛЕХА

У редакції обласної газети «Буковина» 13 червня відбувся вечір пам'яті Заслуженого журналіста України Володимира Пелеха, якому 12 червня

виповнилося 67 років. До редакції, у якій колись працював Володимир Григорович, завітали його колеги, друзі й дружина Марія з сином Вадимом. Присутні невимушено згадали колишнього головного редактора газети та запропонували Чернівецькому міському голові Олексієві Каспруку, який також прийшов на зібрання, запровадити в Чернівцях

журналістську премію імені Володимира Пелеха.

Як поділилася своїми споминами дружина відомого журналіста, Марія, Володимир Григорович дуже рано почав працювати журналістом. Він страшенно захопився описом колгоспного життя, і за це його дуже поважали в рідному селі.

«Чоловіка до роботи ревнувала, - зізналася пані Марія, - бо роботою він горів у повному розумінні цього слова. Він був страшенно небайдужий до всього, що відбувалося довкола. Особливо, коли Україна здобула незалежність, то він був страшенно небайдужий до цього. Йому хотілося, щоб у нашій державі був спокій, діти мали майбутнє».

Батьковий хист до журналістики перейняв і син Вадим Пелех - власкор Національного радіо України, голова Чернівецької первинної міжредакційної профспілкової організації Всеукраїнської професійної спілки «Незалежна медіа-профспілка України».

«Мої дитячі спогади, пов'язані із журналістикою, пов'язані із цим приміщенням. Ось тут був батьків кабінет. Тут в холі, як і зараз, стояло піаніно. Я, приходячи зі школи, намагався на ньому грати, але мені це швидко набридало, тоді я брав друкарську машинку, щось клацав, набирав. Якщо можна так сказати, це були мої перші спроби в журналістиці.

Пригадую, це був десь 82-й рік, я написав статтю в український аналог газети «Піонерська зірка» про те, що наш клас зібрав багато макулатури і завдяки цьому ми зберегли кілька дерев. Звичайно, що батько допомагав написати цю статтю, показав, як це робиться, відповідно оформив її. Далі знову пробував писати замітку в класі 8-9, вона, до речі, вийшла в «Молодому буковинці». Після того був філологічний факультет, стінівка, рукописна газета в університеті, далі – радіо. При цьому, до початку роботи на радіо, я й не сподівався, що буду займатися журналістикою, але все ж таки батькова кров перемогла», - розповів Вадим.

Довідка БукІнфо: Заслужений журналіст України Пелех Володимир Григорович народився 12 червня 1939 року у с. Жогатин Перемишлянського воєводства (Польща), помер 11 грудня 2006 року у м. Чернівці.

Володимир Пелех віддав журналістиці майже піввіку. Народився він на Лемківщині, у Польщі. У 1947 році був депортований в Україну в село Зубів Терехівського району Тернопільської області. Фах журналіста здобув у Львівському державному університеті імені Івана Франка. В пресі – з 1962 року. Пройшов шлях від літературного працівника до редактора обласної газети «Радянська Буковина», а згодом став власним кореспондентом Українського Національного інформаційного агентства «Укрінформ» (ТАСС-РАТАУ) у Чернівецькій області.

З-під пера журналіста вийшли сотні матеріалів на теми, актуальні як для нашого регіону, так і загальноукраїнського масштабу. Його інформаційні повідомлення з Буковини протягом десятків років прославляли Чернівці і весь

наш край далеко за межами держави. Його політична позиція – на відстоювання української незалежної демократичної держави – була відома багатьом читачам.

Лауреат премії імені Ярослава Галана та володар призу «Золоте перо». 1999 року отримав звання «Заслужений журналіст України». Автор публіцистичних книг «Буковина – край космічний»(1998), «Під тягарем подвійної моралі»(2006) та посмертної "Журналістика: Кризь розум і серце"(2009)

Джерело: bukinfo.com.ua

60-ТЕ СВЯТО КУЛЬТУРИ РУСИНІВ-УКРАЇНЦІВ СЛОВАЧЧИНИ

У Свиднику 13 – 15 червня 2014 року відбулось ювілейне 60 Свято культури русинів-українців Словаччини. Тисячі глядачів з Північно-Східної Словаччини, головним чином з Свидника і Свидниччини, сотні гостей з близьких і далеких країн, друзі і знайомі в черговий раз завітали у Свидник, аби милуватись тою красою, створеною народом, яку щедрими пригорщами роздавали глядачам самодіяльні і професійні ансамблі русинів-українців Словаччини. Втішно, що поруч з дорослими до творення художньої краси на сцені на базі фольклору і традицій включається і наймолодша генерація – діти і шкільна молодь (сценаристи і режисери Петро Бегені, Ладіслав Бачинський, модератори, конферансьє Адріанна Балла, Степан Гій, Іван Рудий). До творення тої краси долучилися і гостювальні колективи з Словаччини і з-за кордону, які підсилили ту неповторну атмосферу, яку вміють створити лише люди, геть закохані в задушевні народні пісні і темпераментні танці, милозвучне рідне слово, загалом у народну культуру в різних її різновидах і неповторності.

Марафон пісень, танців, доброго настрою тривав у Свиднику три фестивальні дні як вдень, так і вночі. Федір Лазорик на світанку фестивалів і свят те дійство в амфітеатрі і поза ним назвав дуже просто - «Вік наш фестивальний», засвідчуючи і в той спосіб, що рідна пісня, традиції стоять на сторожі всього того, чим були багаті наші предки. На думку голови Світової федерації українських лемківських об'єднань, відомої української співачки Софії Федина (Львів), Свидник став інспірацією і прикладом для виникнення подібних фестивалів і свят людей нашого роду у Польщі, Сербії, Хорватії, навіть в Канаді чи Сполучених Штатах Америки.

У програмі Свята виступило кілька десятків самодіяльних і професійних колективів з Словаччини, України, Литви і Хорватії.

60 Свято культури русинів-українців Словаччини розпочалося у п'ятницю, 13 червня 2014 р., малюванням на асфальті з тематикою Свята, в якому змагались діти свидницьких дитсадків і шкіл та з Цернини. Згодом площа перед СНМ – Музеєм української культури перетворилася на велику танцювальну арену – Школу народного танцю, вчителями якої для присутніх на площі стали члени свидницьких самодіяльних колективів - «Маковички» і «Маковиці».

Складовою частиною Свята є традиційні зустрічі з письменниками. На цей раз у Піддуклянську бібліотеку (директор бібліотеки КамілБеньо) завітали лауреат Шевченківської премії, головний редактор журналу «Кур'єр Кривбасу» Григорій Гусейнов та директор ужгородського видавництва «Тімпані» Ярослав Федішин, яких публіці представив голова Спілки українських письменників Словаччини Іван Яцканин. Любителі художнього слова з незвичайним інтересом слухали Григорія Гусейнова, його мудрі слова про мандри в царину українського національного духу. В свою чергу, Ярослав Федішин розповів про видані книжки з словацької літератури і перспективні видавничі плани на майбутнє.

Після обіду в СНМ – Музеї української культури відбулось відкриття виставки картин представника сучасного образотворчого мистецтва в Словаччині, ректора Вищої школи образотворчого мистецтва в Братиславі проф. Станіслава Станкоці. Як відомо, Станіслав Станкоці народився у Снині, а дитинство провів у Гостовицях поблизу Снини.

У рамках семінару до 60-річчя Свята культури русинів-українців Словаччини, який відбувся в СНМ – МУК, до питань історії фестивалю, розвитку національної культури і музейної справи русинів-українців з доповідями, повідомленнями і вітаннями виступили Петро Сокол, Ян Голодняк, Павло Богдан, Петро Бегені, Микола Мушинка, Мирослав Сополіга, Йосиф Вархол, Велемир Паплацко (Сербія), Надзвичайний і Повноважний Посол України в СР Олег Гаваші, Голова СФУЛО Софія Федина (Україна), оперний співак Ігор Куцер, Іван Чижмар. Довгорічні працівники на ниві народної художньої творчості були нагороджені Похвальними грамотами СРУСР.

Згодом драмколектив з Ряшева Бардіївського округу в приміщеннях музею показав виставу «Назар Стодоля» Т. Шевченка у режисурі Евеліни Гвать.

Після Живого запрошення – програми свідницьких колективів на пішохідній зоні – в ареалі амфітеатру за вечірнього холоду і дощу пройшла дискотека (діджей Губертус, Польщі). Дискотека привабила молодь і завдяки тому, що виступала капела Кандрачовці.

Суботній ранок 14 червня 2014 року видався холодним. Над Свидником нависали холодні чорні хмари, які віщували і на післяобідній час холод.

Вечірня і нічна суботня програма традиційно приваблює найбільшу кількість глядачів. Організатори назвали цикл програми - Ми одна велика родина. Програма дитячих колективів «Їде машинка, шу, шу, шу» (сценарист і режисер Ладіслав Бачинський) була побудована на виступах дитячих колективів – «Маковички» з Свидника, «Словіночки» з Словінок, «Кечери» з Якуб'ян, «Незабудки» з Гуменного, молодіжного колективу «Радість» з Камйонки і колективу «Хемлонячик» з Гуменного. Гра дітей не є лише звичайною забавою. В ній багато творчості, ідей і незвичайності. Це дзеркало життя, відображеного в дитячій фантазії. Сценічна гра про поїзд, що їздить по коліях, але не дотримує графік прибуття і відбуття з станції, досягне своєї мети: у свідницький амфітеатр доїде точно, своєчасно, з багатьма дітьми, які в ньому привезуть радість, красу, гарну забаву і незвичайні враження.

Чарівний дитячий світ з доброю дитячою грайливістю наблизили глядачам словом маленькі талановиті модератори – Михайло Бартко, Радослав Зима, Ростислав Лучик і Юрій Прибула. Декотрих з них знаємо з українських шкіл, в яких вони вчать. Майбутніх успішних модераторів свидницька сцена виховує вже змолоду.

У програмі «Спогади» було презентовано ті села і міста, художні колективи яких брали участь у попередніх Святах, а в наступній – «Радість із зустрічі» (програма домашніх і гостювальних колективів) представили себе «Карпатянин» (Пряшів), «Маковиця» (Свидник), «Маковицький голос» (Свидник), «Поляна» (Орябина), «Поляна» (Кошиці), Фольклорний колектив русинів Хорватії, Фольклорний колектив «Пине» (Литва) і співачка з Сербії Анна Римар.

Зоряна програма відомих співаків народних пісень під назвою «Пісні нашого серця» привабила сотні глядачів, які постійно прибували в амфітеатр і наперекір холодній погоді. У програмі виступили Марія Мачошко, Анна Сервицька, Івета Світок з дочками Іванкою і Мартинкою, Василь Дура – Йосиф Рудий, Стефан Лукацко – Мілан Блиха, Ярослав Дірга та ін.

У дальшій програмі «Звідки до нас гості прийшли» виступили Піддуклянський художній народний ансамбль (Пряшів), співацький дует «Вишиванка» (Кошиці), Заслужений академічний Закарпатський народний хор (Ужгород, Україна) та співачка Софія Федина (Львів, Україна). Гумористичне слово на цей раз прозвучало у виконанні Миколи Прибили з України.

Концерт відомої народної капели із співачкою Марією Мачошко – «І буде весело – з «Колларовцями» і наперекір холоду привабила багатьох глядачів. Оплескам і спонтанному підспівуванню не було кінця-краю, так що концерт завершився далеко після півночі феєрверком.

Неділя, 15 липня 2014 року, видалася дещо теплішою. Зранку у всіх храмах Свидника пройшли святі літургії, після них відбулось урочисте покладання квітів до пам'ятників полеглим героям на Дуклі та у Свиднику.

Культівувало 60 Свято культури русинів-українців Словаччини циклом Ювілейні жнива, складовою частиною якого була післяобідня етнографічно-фольклорна програма «Жнива, милі жнива» в скансені СНМ – МУК, в якій виступили фольклорні колективи і співацькі групи з Пряшева, Якуб'ян, Курова, Свидника, Вільшавиці, Торисок, Словінок, Орябини, Кошиць, Порача і Руської Поруби. Символічно продемонстрували щедрі жнива, які принесло Свято культури у Свиднику за 59 років його існування. Поруч з тим глядачі мали змогу побачити весільні звичаї, стилізовані сценки звичаїв і гарний дво- і триголосий спів у виконанні згаданих колективів.

З скансену всі колективи попрямували в амфітеатр, де пройшли офіційне відкриття і заключна програма Свята.

Український народний хор Карпати з Кошиць під диригуванням Левка Довговича виконав молитву «Отче наш» і духовний гімн України «Боже великий, єдиний». Під мелодії пісні «Коли мурували білу Маковицю» символічно в руки

голови Центральної ради СРУСР Петра Сокола віце-приматор Свидника Мирон Микита передав від імені міста і всіх виступаючих колективів символічні подарунки і побажав Святу дальших красивих 60 років.

Відкриваючи заключну програму Свята, Петро Сокол, між іншим, сказав: «Сьогодні Свято нашої культури відзначається вже у 60 раз. Таким ювілеєм і таким Святом не може похвалитись будь-хто. За тих дотеперішніх 59 років тут на тій сцені ми побачили сотні інтересних програм, через неї протанцювали і проспівали тисячі виступаючих, за якими треба бачити години і дні нелегкої роботи, але також гордість за свої традиції і за свій народ. Якщо хтось у теперішній нелегкий час нехтує цими небувалими традиціями і роботою і натхненням наших попередників і організовує контракції, де власна культура представляється в мінімальній мірі, то треба задуматись над щирістю їх задумів, які так чи інакше прямують до ліквідації всіх традицій і надбань. Але наперекір усьому наше Свято живе і ми пересвідчені, що буде жити і надалі. Наші колективи народної художньої творчості все ще вважають виступ на свидницькому Святі завершенням своєї цілорічної наполегливої роботи. Поборюючи неймовірні перешкоди, вони, жертвуючи своїм вільним часом, а часто і грошима, сходяться на репетиціях, готують програми, презентуються на різних культурних акціях. Історія нашого Свята культури, напевно, буде продовжуватись і надалі. Де і як – це питання майбутнього. Але ми і надалі маємо в намірі презентувати на цьому Святі нашу народну культуру в її найширшому діапазоні, у всіх її жанрах і формах». Петро Сокол привітав делегацію міста Свидника, очолювану віце-приматором Мироном Микитою, делегацію міста Снини на чолі з приматором Стефаном Міловчиком, делегацію Пряшівського самоврядного краю на чолі з заступником голови ПСК Петром Обримчаком, делегацію Окружного уряду в Бардієві на чолі з Мирославом Буйдою, депутатів ПСК Мілана Цоцулю, Петра Філіпа, радника Посольства України в СР Віталія Усатого, Генерального консула України в Пряшеві Ольгу Бенч, голову Світової федерації українських лемківських об'єднань Софію Федину, делегацію Об'єднання лемків у Польщі на чолі з Стефаном Гладиком, делегацію Союзу русинів українців Сербії на чолі з Велемиром Паплацком, делегацію Союзу русинів Хорватії, делегацію Закарпатської обласної державної адміністрації на чолі з Юрієм Глебою.

Під час відкриття програми Свята було оголошено вітання Міністра закордонних справ України Андрія Дециці організаторам та учасникам Свята та вручено Союзу русинів-українців СР подяку від Міністра культури України Євгена Нищука.

У програмі «Славімо» - сценічних жниввах найкращих програм домашніх і гостювальних колективів та солістів виступили всі колективи, які ми бачили в скансені, а також Фольклорний колектив Союзу русинів Хорватії. Заслужений академічний Закарпатський народний хор показав нову програму «Винобрання», а колектив «Земплин» з Михаловець порадував присутніх фрагментами з побуту русинів-українців Словаччини в минулому під назвою «Було це і були тут».

Бурю овацій на кінець програми викликав виступ улюбленої серед глядачів Свята вокально-інструментальної групи «Примаки» (Польща), яка виконала віночок українських народних пісень.

Свято продемонструвало високу мистецьку культуру виконання, велику любов членів колективів народної художньої творчості до свого Свята, яке їх виховало і розкривало перед ними шість десятиліть свої обійми. Свято підняло народну пісенну і танцювальну культуру до професіонального рівня. Сподіваємось, що той професіоналізм буде жити в думках і прагненнях і наступних поколінь. Звивисті стежки національно-культурного життя русинів-українців не обов'язково повинні вести лише до руйнації. За мудрого керівництва і при добрій охоті ентузіастів ці стежки можуть повести і до щасливішої і радіснішої мети.

Колач із шістдесяткою посередині – то подарунок організаторам 60 Свята культури русинів-українців Словаччини від постійного учасника Свята - колективу «Курівчан» з Курова Бардіївського округу.

Під час відкриття виставки картин академічного художника Станіслава Станкоці. На фото (зліва): Петро Сокол, директор СНМ – Музею української культури Мирослав Сополига, Станіслав Станкоці, голова СФУЛО Софія Федина, Надзвичайний і Повноважний Посол України в СР Олег Гаваші, приматор міста Свидника Ян Голодняк, куратор виставки Ладислав Пушкар

З програми дитячих колективів «Їде машинка, шу, шу, шу...»

Етнографічно-фольклорна програма «Жнива, милі жнива» в скансені СНМ – МУК.

Під час бесіди з українськими письменниками. На фото (зліва): Ярослав Федишин, Григорій Гусейнов, Іван Яцканин

Дітям втішно у час фестивального

На сцені популярні співаки.

Виступає колектив Союзу русинів-українців Хорватії.

Заслужений академічний Закарпатський народний хор показав нову програму «Винобрання»

Автор: **Мирослав ІЛЮК**

Фото: **Мирослав ІЛЮК** та **Ладислав ЦУПЕР**

Джерело: ukrajinci.sk

КУЛЬТУРА

Мирон Жирош:

ЛЕМКІВСЬКА СВЯТА ПАЛОМНИЦЬКА ЗЕМЛЯ

*З радістю вітаю свою святу землю
руську, лемківську*

*Знаю, що вона все святіша, все після
нової Ждині*

*Вона все святіша з натхненнями
нових паломників*

*Душа їм тремтить відспогадів,
жертв, трагедій!*

„Висло“, гей ти „Висло“ зродила
страждання, сльози, болі*

*Не можна ублагати плач Матері за
своїми дітьми!*

*Діти свою матір бажають, все
шукають, знайдуть і мають!*

*Ждиньо! Фестивале паломників!
Дзвони із Дзвониці!*

*Освіжуй спогади! Скликуй онуків,
батьків і дідів...*

*Розкішно тремти! Хай Пломінь
палає, молодь хай співає!*

*Пісня хай відгукує, брати й
племінники, обнімайтеся, танцює*

*Розцвітай трояндо, молоді гуляйте,
хай цвіте коломийка!*

*Залізна дорога хай спочиває як болюча
рана вигнанства!*

*Пам'ятник щоб вічно стояв як
пам'тка жертвам!*

*Хрест трорамений хай досягне
совість людства!*

*Дзвоне з Дзвіниці, дзвони по свідомість
безсвідомих!*

*Ти, Лемко, брате мій милий, без вини
винний і вигнаний*

*Розкиданий по теренах Польщі, щоб
ти щезнув, пропав*

*Ти запалив „Ватру“ з пополу і як
Фенікс вертаєшся до святині!*

*Рідної землі, пам'яткам і
пам'ятникам – милій Матері!*

*Дзвін з дзвоницею, Хрест, Пам'ятник,
залізна дорога...*

*Символи, тільки частиночки
фестивальної лемківської землі*

*Де стається на коліна, служаться
Молебени і Панахиди, з думками
розмовляється...*

*Ведуть паломників до Воскресіння –
Любові, Надії, Радощі!*

*Дзвони запрошують тисячі
паломників з Польщі, Канади, Сербії...*

*Думки Лемків з багатьох країн світу
попереджують і оголошують:*

*Ми тут! Ми живі, живемо! На нашій
землі жити хочемо!*

*Землю свою і Церкву любимо! Тут з
думками вічно лишаємось!*

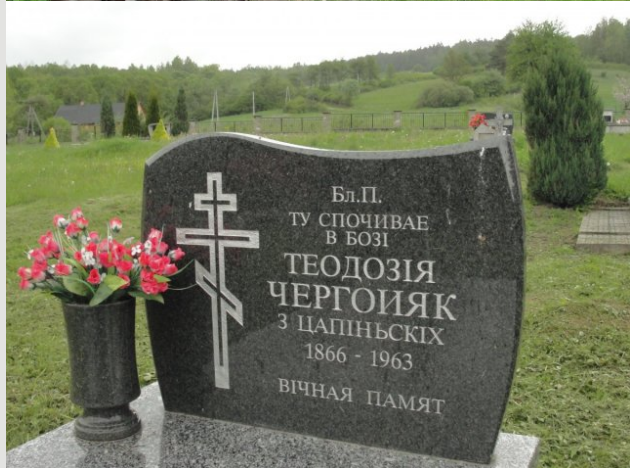
Переклав: Юрій Латяк

* У операції „Вісла“ 1947. року польське військо розселило по північній і західній Польщі біля 140.000 Лемків і Українців. Села розвалені, церкви и цвинтарі, в основному зруйновані. Лемки не мали право повернутися на свою Лемківщину, а розселено їх по 2-5 родин до одної місцевості, щоби не могли зоранізуватися, щоби чимскоріше засимілювалися.

ЛЕМКІВСЬКІ ВАКАЦІЇ

Мандруючи Лемківщиною, розумієш, наскільки не випадковими є слова пісні "Слухай, мила, як той пташок співа". Пташок тут мільярди. Їхні трелі посеред кучерявих лісів, над соковитими луками - усюди. Їдемо раєм такої несамопитої зелені, що вже в перші хвилини після польських Горлиць, на власне Лемківщині, розумієш: тут хочеться залишитись назавжди. Але тут майже ніхто не живе.

Лемківщина - це краса і біль, війна і спокій. Бездоганний коктейль правдивості життя і невідворотності долі. Через півстоліття після жахливої загибелі ця земля виглядає чудесним неторканим раєм, у якому гарно і порожньо. Самі лише звірі і обмаль людей. Із колишніх мешканців мало хто повернувся, а нові сюди не поспішають.

Я заснула в машині ще задовго до початку Лемківщини. Прокинулась і не знала, де ми тепер. За вікном синє небо, сонячні луки, лагідні пагорби, квітучі дерева. Чарівний пейзаж, а у мене мороз по шкірі. Раптово стає зле. Комок у горлі, німіють кінцівки, не можу дихати. Може, протягнуло з відчиненого вікна? Питаю, чому у цих гарних горах ніхто не живе, адже люди завжди йдуть туди, де гарно. Це знищене село, - каже Анджей Стасюк. Під нерівними контурами пагорбів і справді можна розгледіти залишки фундаментів, зусібіч зарослих травою. Розумію, чому тут нема нікого. Зле мені стало не через протяг.

Так зле буває, коли вперше довідуєшся, що когось із близьких немає в живих і вже нічого зробити не можна. Роздумую над тим, як довго може місце пам'ятати трагедію, щоби я, цілком чужа в цих місцях, не знаючи, що вже їду Лемківщиною, так гостро відчула її біль. Цей щем у грудях від того, що Лемківщини, властиво, вже немає.

Є бездоганні асфальтовані дороги,

якими мчиш крізь ліси і заледве встигаєш помічати вказівники з намальованими оленями і косулями. Є косулі на пагорбах вздовж дороги, які проводжають авто поглядом, не тікаючи. Хижі птахи кілька разів перелітають нам шлях так близько, що можна роздивитися їхнє пір'я і будову дзьоба. Є бобри, які з малого струмка за кілька ночей влаштовують величезну заплаву, аж доводиться вертатися і об'їжджати це новоявлене море іншою дорогою. Є дерев'яні лемківські церкви, двомовні вказівники польською та українською. А Лемківщини вже немає.

Попри дорогу подекуди стоять давні лемківські хрести із по-дитячому лагідними, як це вдається добрим народним майстрам, обрисами розп'ятого Ісуса. Цю лагідність, вочевидь, диктує ландшафт. Довідуємося від Анджея, що ці хрести вони із друзями відновлюють за кошти, які Євросоюз сплачує за скошування лук. Якщо косити вручну - платять більше. Луки не дичавіють, а кошти ЄС кількома небайдужими конвертуються в збереження пам'яті.

Минаємо вказівник села Чарне. Тут народилося одне з найвідоміших польських видавництв з однойменною назвою, яке заснували Анджей Стасюк із дружиною Монікою Шнайдерман. Видавництво важливе для України, бо віддавна видає польською найбільше сучасних українських письменників: Андруховича, Прохаська, Жадана, Сняданко та інших. У Чарному лише кілька хат на значній відстані одна від одної. В одній з них років зо двадцять

тому замешкали Стаюски. Задовго до того Анджей ще дитиною побував у цих місцях і подумав, що хотів би тут жити. А потім їхній друг попросив якийсь час доглянути лам, що паслися коло хати у долині малої ріки. Через тих лам, яких вже давно немає, Анджей із Монікою залишилися на Лемківщині на ціле життя. Мають з десяток овець для краси, кількох котів та псів, які час від часу приносять до хати впольованих ласиць.

Зараз живуть у сусідньому селі Воловець у простій хаті, яку збудували самі. Точніше, хату будував сусід-лемко. Він почав вправлятися у столярці саме на хаті Стасюків, а тепер робить у селі все усім тим, хто хоче мати щось із дерева. Дуже шкода, що дехто з поляків вселяється до старих, дивом не зруйнованих лемківських хиж, оббиваючи їх вагонкою, обмуровуючи дерево бетоном. Ще хтось вибудовує посеред лагідних гірських лук якісь огидні палаци з вежами під червоним шифером. Ці ракові пухлини у ландшафті Лемківщини настільки різуть око, що здається, що придорожній Ісусик, який бачив, як виселяли довколишні села, плаче

тепер через ці бридкі палаци.

Майже всі, хто останніми десятиліттями замешкав у лемківських Бескидах, - дауншифтери. Переважно це поляки, яким все хотілося переїхати з міста в гори, але не до мегапопулярних Татрів. Добре, що саме ці дауншифтери, які вселяються у хижі, дбають про збереження їхнього правдивого вигляду. З іншого боку, важко уявити, як можна спокійно жити у хаті, яка пам'ятає страх і плачі колишніх власників. Хіба що дбання про збереження хижі в такому разі стає для нових власників певним сенсом через плекання дерев'яної пам'ятки історії, продовження дуже гарної, хоч і чужої традиції.

Тисячі овець, які пасуться на полонинах у лемківському Воловці, - це частково омана. Коли бачиш ці вгодовані щасливі стада, хочеться радіти, що на

безлюдній Лемківщині процвітає хоча б вівчарство. Але ці вівці - з Татрів. У тих горах так багато людей і так мало місця, що тварин на літо везуть у ці порожні простори, а в кінці сезону вівці пішки пройдуть кількасот кілометрів до свого справжнього дому. Сир, який ми купуємо у Воловці, також не лемківський. Зроблений вівчарями з Татрів за татрянською традицією з молока нетутешніх овець. Лемківськими у процесі народження цього сиру є лише трава, вода

і повітря. На вимогу ЄС, вівчарі чисто вбрані, увесь посуд для виробництва сиру - пластиковий. Бринзи тут не роблять, бо не знають. Роблять будз, який купують місцеві, та копчений сир осципек у формі ромбоподібної ялинкової прикраси. Сир спресовують поміж двох дерев'яних форм. Такого не роблять в Україні, бо також не знають. Потім зустрічаємо цей осципек у Варшаві.

У кожній книгарні у кожному польському місті на видному місці - книга "Птахи Польщі". Послухати птахів у Польщі з'їжджається особливий контингент туристів з цілої Європи - спокійні, рівноважені любителі природи, які платять за вхід у національні парки, щоби потім зачaitися і десь цілими днями розглядати пташок у бінокль. Значна частина цих любителів природи та орнітології їде якраз у Бескиди, на Лемківщину. "Чуєш, мила, як той пташок співає?"

Лемківщини немає, бо немає мови. Там, де хтось мешкає, переважно польська. Про тутешніх лемків усі знають, що вони - лемки. Але мови не чути. Ніде ні музею лемківського побуту, ні кав'ярні з лемківськими стравами. "Вічная ім'я пам'ят" або "Ту спочиває в Бозі" - написи лемківською зустрічаємо лише на цвинтарях біля ідеально збережених дерев'яних лемківських церквівець. Майже усі церкви греко-католицькі, трапляються православні, і лише одна з тих десятків, які ми бачили сьогодні, слугує костелом. Важко собі уявити, що можна якось краще дбати про збереження церков, ніж так, як є з цими лемківськими. Найкращі із них - у списку ЮНЕСКО від Польщі.

Дукля, де з легкої руки лемка Богдана-Ігоря Антонича "Народився Бог на саях", - це сучасне гірське містечко. Якби Антонич жив тепер серед нас, навряд чи обрав би Дуклю для народження Бога. Надто сучасна, надто багато чужинських нашарувань, посеред міста - музей військової техніки, яку залишили після себе радянські гарнізони, що перебували у Дуклі до 90-го року. В Дуклі, на жаль, нічого тепер не виказує Лемківщини.

Час від часу посеред спорожнілих пагорбів, як якесь більмо на оці, з'являються двері. Великі дерев'яні двері з самим лише одвірком, наче з-під землі, які нікуди не ведуть. Відчинивши їх, зазираєш у простір. Пустка дивиться на тебе через ці двері своїми порожніми луками, лісом і травами. На них схеми розташування хат у селі, яке колись жило на цих пагорбах. Імена, прізвища, трохи сюжетів та історія смерті села. Як правило, "спалене після виселення у відповідь на напад вояків УПА в цій місцині". Також кількість загиблих та кількість вивезених лемків під час операції "Вісла". Кращого пам'ятника неіснуючому селу годі придумати.

Легендарна Ждиня, де щороку в липні відбувається міжнародний фестиваль "Лемківська ватра", нагадує якийсь музей, з якого тимчасово перевезли експонати. Порожній фестивальний майданчик невдовзі переповниться найщемлливішими у світі лемківськими піснями, замайорять квітчасті спідниці, тут одночасно замешкають тисячі правдивих лемків, які будуть говорити, сваритись, сміятись і плакати лемківською. Лемківщина станеться тут і тепер. А потім знову розпорошиться по світу до наступного фестивалю. Коли всі пойдуть, до села знову зйдуть із пагорбів косулі, а місцеві пси приносятьимуть своїм господарям диких ласиць.

Автор: **Наталка ГОЛОМІДОВА**

Джерело: gk-press.if.ua

ВЕЛОПОДОРОЖ НА ВАТРУ У ПОЛЬЩУ

Отже, усе, з чого розпочиналось. З Сергієм Штаєм я познайомився на Дзвонах Лемківщини в Монастириську. Спочатку мова зайшла, як у всіх велосипедистів про велосипед. Сергій приїхав в Монастириськ на Ватру з Підгайців на своєму двоколісному «другові». Згодом ми поділились враженнями про цей чудовий фестиваль, який проходить щороку і збирає багато родин, які були переселені з території Лемківщини. Ми поспілкувались про історії наших родин. Родичі Сергія

проживали в славнозвісній Криниці. За розповідями Сергія його дід був пасічником. На завершення розмови Сергій запропонував досить цікаву ідею – поїхати на Лемківську Ватру – 2011 у польській Ждині на велосипедах. Скажу чесно, спочатку ця ідея у мене викликала досить велике здивування, але ще більше, мабуть цікавість – як здійснити це реально?! Я не вірив, що це можливо, але, попередньо погодився. Вже зимою на відомому тернопільським велосипедистам інтернет форумі «Шприха», було оголошено про початок поїздки, і усі бажаючі могли приєднатись до незабутньої мандрівки. Охочих відвідати Польщу на велосипеді було, мабуть, багато, але загалом нас назбиралось 10 велотуристів, а саме – 9 хлопців і одна дівчина.

Коли кількість бажаючих учасників було узгоджено, ми почали готуватись до поїздки. Чим ближче до поїздки, тим більше я хвилювався: оглядав і перевіряв свій велосипед по декілька разів на день, доволі переживав, щоб у дорозі він мене не підвів і був технічно справним. Думаю, за це хвилювались усі. Бо навіть пробита шина у дорозі дає зупинку для всієї групи як мінімум на годину, не кажучи вже про значну технічну поломку. Але, забіжу наперед, дорогі читачі, протягом усього шляху наші велосипеди не зазнали жодної серйозної технічної поломки і, по великому рахунку, ми жодного разу не зупинялись на велорейді через пробиту шину. Ну і щодо початку виїзду: перед поїздкою ми створили таку собі мікрowellодержаву, в якій кожному дісталась якась роль. На Сергієві було головне флагманське завдання – це орієнтування по місцевості в незнайомій країні, а головне визначення маршруту руху нашої велогрупи.

На перший погляд це просто, але коли ви хоч раз спробуєте, то зрозумієте, що з компасом не так вже і просто орієнтуватись по незнайомій місцевості. Але він успішно з цим справився, і, не тільки з цим, він також був технічним майстром нашої групи. Окреме хочу зазначити про Василя, який був шеф-кухарем у нашій команді. Йому допомагав Віталій. Обоє вони готували для усієї команди смачну і корисну їжу, яка нам

давала сили долати сотні кілометрів доріг по гірських перевалах. Перед поїздкою було навіть складено меню на кожний день. Ми старались прорахувати все детально, щоб поїздка для нас була досить комфортною. Отож, минувши нашу митницю без жодних проблем і затримок часу, а, також, толерантним і привітним ставленням прикордонників, ми вийшли на Польську митницю! Тут теж було досить привітне і хороше ставлення до мандрівників з України. Нас пропустили без черги по спеціальному коридору для вело туристів. Все пройшло досить швидко, і кордон ми залишали з хорошим настроєм. Ну а тепер для нас відкрився справжній велосипедний рай: дороги хороші, можна сказати, відмінні, толерантне ставлення інших водіїв до велосипедистів; дорожня розмітка по якій їхати на велосипеді ще зручніше та безпечніше – і це все – дає тобі відчутти особливу магію вело подорожі – швидкість та краєвиди захоплюють тебе повністю.

Перший день збіг до вечора надто швидко, і ми почали шукати місце для ночівлі. Тут зустрічаємось з першим європейським ставленням до туристів, а саме біля річки Сян створено такий собі вело кемпінг, біля якого можна і вогнище розкласти, і зручно розмістити палатки. Також тут є прості дерев'яні намети з лавками, на яких туристам досить комфортно спілкуватись за чаєм. Все чисте, охайне, безкоштовно. Після ночівлі так само стараємось залишити після себе чистоту і порядок, бо познайомились з навколишніми поляками і теж хочемо створити про нашу країну позитивну думку для наших сусідів, і зрештою при велоподорожах по Україні теж стараємось не смітити. Другий день вело подорожжі теж приносить одне задоволення, але вже під вечір шукаємо місце для ночівлі. І тут нам випадок посилає дуже хорошу і привітну людину – Пана Юзефа, не менш добра і привітна виявилась і його дружина пані Станіслава. Пан Юзеф в цей час під вечір здійснював велопрогулянку і з радістю запросив нашу вело групу до себе додому на ночівлю. Ми були вкрай вражені його європейською гостинністю та добрим ставленням до незнайомих людей!

Вкотре себе запитую: «А чи зміг би так я запросити до себе додому цілу компанію незнайомих людей і повністю цей час присвятити їм?» Мабуть ще не зовсім готовий до такого, але зрозумів, що потрібно обов'язково допомагати людям, тим більше подорожуючим. Пригадуєте, це як в Євангелії від Матвія (25, 31-46) «Спраглого напоїти, подорожуючого прийняти».

Третій день теж виявився напрочуд цікавим. З нами трапилась цікава пригода. Ми намагались скоротити шлях через гори – Нижні Бескиди, тому й трохи заблукали і опинились на горі Магура, де на верхів'ї якої в свій час у віці 25 років Папа Римський Іван Павло II другий правив богослужіння. Фотографуємось біля пам'ятного знака та робимо записи у книзі для подорожуючих. Далі спускаємось з гори. На гірських велосипедах це вкрай

приємно. Деколи їдемо навіть швидше, ніж це можна, але природа гір нас захоплює своєю красою і ми не помічаємо швидкості на наших вело спідометрах. Далі проїжджаємо мисливське господарство «Рись» і, чесно кажучи, дивимось по сторонах – дуже вже специфічна назва в цього мисливського господарства, якби була назва «Фазан» – не так би страшно було їхати, а так довелось крутити педалі чимдуж, думаю рисі в цей час готувались до сну, і їм було не до нас...

Впродовж шляху усюди проводились ремонтні роботи, але створені зручні умови для об'їзду. Потрібно належне віддати польським дорогам, після ремонту по них ще зручніше їхати. Одного разу Сергієві вдалось розвинути швидкість близько 75 км/год. Звичайно, для автомобіля це вже не так і швидко, а от коли на велосипеді та ще й з багажником, який наповнений усім необхідним туристичним спорядженням – це дуже швидко! Загалом середня швидкість подорожі складала 22 км/год. Місцевість наповнена вкрай гірськими перевалами, тому особливо розвинути швидкість з огляду безпеки не було можливості, але скажу по правді – дуже хотілось! Третього дня вночі ми прибуваємо в Ждиню! Розкладаємо намети і відпочиваємо. Наступає 29-й за рахунком фестиваль «Лемківська ватра». Думаю,

що якщо б хтось, хоча раз побував на Лемківській ватрі чи у Ждині чи у Монастириську – то його душа буде знову прагнути туди потрапити, незважаючи на те, чи він належить до цієї етноп групи чи ні, тут свято панує для усіх!

На спортивному ватрянному полі наша група займає призові місця у різноманітних змаганнях на Лемківській спартакіаді. З кубками та грамотами повертаємось щасливі у наш велотабір.

На фестивалі відвідуємо виступи артистів. Оглядаємо виставку народних умільців та купуємо сувеніри для рідних та знайомих. Свято завершилось і пора повертись додому. Повертаємось через курортне місто Криниця – Здруй, яке розташоване у Бескидах. Тут все доволі чисто та охайно. Багато квітів на вулицях міста роблять його ще привітнішим і красивішим. Також, у цьому місті мандрівників дуже вразило те, що була змога переночувати у місцевому готелі (через дощову зливу яка не давала змоги їхати далше) з велосипедами. Уявіть собі доволі затишний готель у курортному місті – і щоб до звичайних веломандрівників було таке шанобливе ставлення за досить незначну плату (орієнтовно 75 грн./доба), та ще й в дощ. Знайшлося місце і для велосипедів. Після відпочинку знову вирушаємо у дорогу і щасливо добираємось додому. Позаду 650 кілометрів. Це не надто велика відстань для мандрівника, але зате залишилось багато чудових вражень, знайомств, нових друзів та планів на нові подорожі.

Отож, подорожуйте! Подорожі зроблять вас щасливими!

Автор: **Руслан Тхорик**
Джерело: veloacademy.org.ua

ЛЕЛЮХОВСЬКІ ГОРИ

Лелюховські (Черховські) гори (пол. Góry Leluchowskie) – найдикіші, найнезайманіші, найтаємничіші в Польщі. Хоча цих гір на польській території ціла куча, але трапляються між ними такі закутки, куди нога людська спеціально не

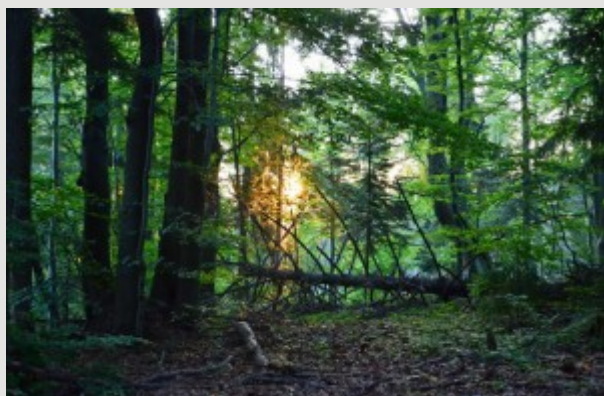
зайде. Проблема лише в тому, що багато відчайдушних сміливців геть відмовляються розуміти ту небезпеку, яку приховують природні хмарочоси.

Черховські (Лелюховські) гори – гірський масив на самому краєчку Сондецького Бескиду. Покриті непролазним лісом, так що вирушаючи в Лелюх не чекайте від цих гір нічого, схожого на кам'янисті Червоні Верхи або Кашави.

Навмисна простота і банальність цих гір – оманлива. Заблукати тут, не маючи з собою ні карти, ні компаса – дуже легко. Ну просто ідеальне місце для одинаків і любителів дикої природи.

Блукаючи по цих горах, ми можемо весь день пройти, так і не зустрівши жодного туриста. Якщо порівняти Черховський масив з іншими частинами Сондецького Бескиду, то він дійсно виглядає немов померлим. Спорожнілі села, зарослі кущами старі дороги, дикі лісові куточки...

Головна особливість Лелюховських гір – тиша і спокій. Кілька десятків різьблених, дерев'яних лемківських церков, розкиданих по Лелюхові, Дубно, Войково та Мужинцах додають особливого колориту цим місцям, трохи розбавляючи первозданну дикість природи.

Ще однією розвагою тут є поїздка на велосипеді по лісових стежках, що звиваються між полянами і заростями, з обов'язковою зупинкою біля одного з найстаріших храмів Лемківщини – церкви в Повружнику. Тільки не забудьте взяти з собою компас і карту. Хто знає, які лемківські духи стережуть стежки в Лелюховських Горах. Тим більше, що про лемків в цих краях ходять містичні легенди.

Лемки – народ не простий, особливий. Жили вони в цих місцях з «початку світу». Були у лемків і свої вірування, що не рідко знаходилися у відвертій «опозиції» з традиційним християнством.

Ніколи лемко не входив в ліс без хлібця для Лісовика, ніколи не вигнав би овець на полонину, не подарувавши Польовикові шматочка бринзи. У лісах і полях Лелюховських гір водилися і Мавки, і Потерчата, і Злидні, і Русалки. Після лемків залишилася чудова дерев'яна архітектура, якою досі захоплюються наші сучасники, подорожуючи по Низькому Бескиду, Бещадах, Підкарпатті та інших Східних кресах Польщі. Можливо, що стародавні лемківські божества продовжують охороняти свою землю, не допускаючи сюди чужинців.

Джерело: ostarbeiter.vn.ua

ОГОЛОШЕННЯ ТА АНОНСИ

1. ЛЕМКІВСЬКА ВАТРА В КАНАДІ

**XXIX Лемківська
ВАТРА
2-4 серпня 2014
Оселя "Лемківщина", Ontario**

В ПРОГРАМІ:
Розпалення Ватри
Печення поросят
Конкурс "Лемки мають талант" та інші
змагання
Розваги для дітей
Концертна програма
Лотерея
Забава в суботу з гуртом "Мозаїка"
Забава в неділю

Об'єднання
Лемків
Канади

Вступ (лем) \$30 включає:
Діти і молодь до 16 років—безплатно
Паркування
Поставлення шатра
Кусок печеної поросятини
На місці можна придбати гарячі страви
та холодні напої

Слідкуйте за дальшими інформаціями на
www.lemko-olk.com, Facebook та у меді!

ГОРИ НАШІ

Лемківська Ватра в Канаді

2.

2. ЛЕМКІВСЬКА ВАТРА У ЖДИНИ

32
Лемківська
ватра в Ждини
18-20.07.2014
ŁEMKOWSKA WATRA
W ZDYNI

ZAGRAJA/ЗАГРАЮТ
Los Colorados
The Vyo / The Вйо
Nadija / Надія
Lemko-Tower / Лемко-Товер
308 / Триставісем
Słowiany / Слов'яни
Kuszcza / Кичера
КУД Руский Керестур
Козаки Поділля

Почесний патронат:
Міністерство культури та
національної спадщини РП
Міністерство культури України
Patronat honorowy:
Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego RP
Ministerstwo Kultury Ukrainy

Organizator: ZWIĄZANIE ŁEMKÓW
Spatkowane dzięki dofinansowaniu: Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Matopolska
Sponsorzy: LOTOS, Pilsweizer, PGNiG
Partnerzy: [Logos of various organizations]
Patronat medialny: TVP, KRAKÓW, media.lemko.pl, Radio Rzeszów, Watra, Nasze Ciepło

Юж 32 раз - з 18 по 20 липня 2014 рока — розпаліме символічний оген Лемківской ватри. В Ждини, лем собі відомим ритмом, зас буде бити серце лемківской культури. Фурт думаме, як догодити Гостям Ватри, як спростати Вашим культурно-музичним сподіваням. Дбаме, жеби триднева програма Ватри вмiстила якнайширший контекст культуровий нашої громади, ей богатство, розмаїття, шануеме специфіку кожного лемківского села чи бесіду даного регіону Карпат. Лем не легко тото вшитко зробити в 72 години.

В програмі Ватри не забракне концертів, варштатів, авторских спіткань чи простору для наймолодших. Вкрили-зме для Вас фрагмент ватряного неба велич повалом, што дост значущо змінят

інфраструктуру об'єкту Лемківской ватри.

На музичній сцені Ватри переплітається давнє з найсучаснішим, то ту родяться нови хіти, джінглі... и фоторграфії до родинних лемківских альбомів. Кед би то лем фестивал, а то ищи едукація, інтеграція, вимір трансграничний, познавчий, суспільний и релігійний. Ту родиться культура, нови ей прояви, новий стиль и мода. В тим живим людским конігломераті по роках однаходяться призабити обличчя, а з вчерашнього ворога - надійний товариш.

Жичиме Вам, жеби Вас на Ватрі нич не боліво, но хибаль же ноги од гуляня!

На XXXII ждиньській сцені виступлят:

- лемківський фольклор представляят, м.ін.: ансамбль пісні и танцю "Руский Керестур" зо Сербії, Ансамбль пісні и танцю „Лемковина” зо Львова, Лемківський ансамбль пісні и танцю „Кичера” з Лігници, ансамбль пісні и танцю „Карпат'янин” з Прешова, хор „Зор'я” з Устя Руского, фольклорний ансамбль „Студенька” з

Калуша, фольклорний ансамбль "Розтока" з Рудної, вокальний колектив "Яворина" з Дрогобича, обряди вкаже "Словинка" зо Словинок,

- медже нима дітячи: ансамбль пісні и танцю "Козаки Поділля" з Хмельницького, „Лемківський перстеник” з Іладишова, „Ручай” з Маластова, „Лемчатко” з Калуша, "Галицки візерунки" з Чорткова, "Словиночка" зо Словинок, хор „Роса” з Устя Руского,

- в програмі Лемківской ватри виступлят тіж: ансамбль Львівської фільгармонії "Високий Замок", ансамбль пісні и танцю „Аркан” з Перемишля, танцювальний ансамбль „Горицвіт” - IV ЛО в Лігници, вокальний колектив „Крайка” з Перемишля, народний колектив "Ряшів'ян" з Решова, Софія Федина зо Львова.

- а рок-фольково похідмітуют Вами: "Los Colorados" з Тернополя, "The Vyo" з Києва, "Надія" з Лешна Вижнього, "Lemko-Tower" зо Стрільців Краєньських, "308" з Ужгорода, "Слов'яни" з Кракова,

- но и што важливе, даде посередині Ватри "Міс Лемковини"!

В програмі авторских спіткань призримаєся:

Епіфану Дровнякови – Никифорови – Ян Тшупек, Йоанна Земанек, Іжегож Штвєртня

„Ruś Krosnieńska” - Себастьян Дубіель-Дмитришин

“Historia Łemków. Od średniowiecza do czasów współczesnych” и “Działania Wojska Polskiego w południowo-wschodniej Polsce, w świetle tajnych raportów wywiadu czechosłowackiego” - Богдан Гальчак

Соціологічно-етнографічний панель присвячений тотожности лемків.

Ватру супроводят тіж:

- XX. Лемківска спартакіада
- змаганя з пилами, косами чи повереслами
- конкурс "Міс Лемковини"
- VII. Ватрочка для наймолодших
- артистични и музични акції на "Lemko-Street"
- простір для молодих лемківских подруж "Моя Родина"
- зїзд абсольтентів Лігницкого українського ліцею
- ювілеї, річниці
- фільми, вистави, презентації

Цне ся Лемковині за Вами!!!

3. ЛЕМКІВСЬКИЙ ТАБІР ДЛЯ ДІТЕЙ

Запрошуємо Вас взяти участь у лемківському культурно-розважальному таборі "Команиця", який пройде в мальовничих околицях м. Монастирська Тернопільської області з 28 липня по 3 серпня. У програмі табору:

- ✓ таборове життя в наметах;
- ✓ семінари з історії та культури Лемківщини;
- ✓ спортивно-оздоровчі ігри;
- ✓ мандрівки на Джуринський водоспад і печери в Млинках;
- ✓ спілкування з лемками;
- ✓ вивчення лемківського фольклору;
- ✓ ігри та цікаві креативні розваги;
- ✓ перегляд фільмів;
- ✓ вечірні ватри зі співами;

На табір запрошується молодь віком 14-18 років, що має лемківське коріння або цікавиться історією, минулим свого роду.

Вартість участі у таборі - 430 грн. (для двох дітей з однієї сім'ї - 800 грн.)

Розквітне цвіт, що має сильний корінь!

Організатор:
ЛОМГО "Молода Лемківщина"

Контактні телефони:
Олена -098 616 60 61
Назар - 098 562 43 54

МИ ПАМ'ЯТАЄМО

У червні народилися:

10 червня Флоріан ЗАПЛЕТАЛ (1884-1969)

22 червня Василь МАДЗЕЛЯН (1917)

24 червня Іван ГРИНИВЕЦЬКИЙ (1850-1889)

25 червня Іван КРИП'ЯКЕВИЧ (1886-1967)

28 червня Федір ГОЧ (1929)

***

10 червня 1884 року у с.Бохорж (Республіка Чехія) народився **Флоріан ЗАПЛЕТАЛ** (Florian Zapletal) **(1884-1969)** – чеський публіцист, історик, етнограф, мистецтвознавець, фотограф, журналіст, дослідник української культури Пряшівщини та Закарпаття. Автор найбільшого фотоархіву сакральної архітектури Закарпаття.

У 1905 році вступив на філософський факультет Карлового Університету у Празі, де вивчав історію, літературу та мистецтвознавство. У 1907 р. йде на однорічну військову службу. Після повернення закінчує університет і продовжує вивчати мистецтвознавство у Віденському університеті у Макса Дворжака.

У роки Першої світової війни був призваний до австро-угорської армії. 14 листопада 1914 р. його частина здається в полон, Флоріана репатріюють у табір в Нижньому Новгороді. З 1915 року працював у чеському тижневику *Čechoslovák*, що виходив у Петербурзі, а з 1917 – у *Československý deník* у Москві.

Після Першої світової війни повернувся до Чехословаччини. З 1919 працював експертом східних справ Міністерської ради Чехословацької Республіки. У 1920 році його призначають радником з військових питань губернатора Підкарпатської Русі Григорія Жатковича. Він переїздить до Ужгорода і поряд зі службовими обов'язками продовжував дописувати до кількох чеських газет і фотографувати архітектуру. Тут він розчаровується ставленням чеського уряду до Підкарпаття, складає свої повноваження і 1921 році повертається до Праги, де працює урядовцем у Міністерстві оборони. Згодом переходить працювати до Військового історичного архіву, а пізніше (до 1939 р.) працює завідувачем відділу кінофото у Меморіалі визволення.

Заплетал є автором книг «Русини і наші будителі» (1921), «А.І.Добрянський і наші русини. 1848-1851» (1927), публікацій "Дерев'яні храми південно-карпатської Русі", "Лемківський тип русинського храму", "Про церкви

Підкарпатської Русі", "Турецькі мотиви в русинській архітектурі", "Вітраки в Чехії, на Моравії і Карпатській Русі" тощо.

Заплетал був зачарований українською народною архітектурою. Свої сповнені вражень статті й фотографії з подорожей він публікував у тодішній чеській пресі. Фактично він став першим чеським журналістом, який інформував чехів і словаків про життя та побут українців Карпатського регіону.

Результатом роботи усього його життя став архів фотографій, які він зробив у період 1919-1925 років під час подорожей Закарпаттям та Пряшівщиною. Це вагомим внеском в історію народної культури краю, адже багатьох сфотографованих ним об'єктів нині вже немає або вони існують у зміненому вигляді. У 1967 році Заплетал подарував частину своєї бібліотеки Музею української культури в Свиднику, а другу частину, разом з архівом, - Миколі Мушинці. Складовою частиною архіву були 762 фотонегативи зі Східної Словаччини та Закарпатської України, знятих на скляних пластинах розміром 9x12 см.

Впродовж усього життя Заплетал мріяв написати монографію про дерев'яну архітектуру Закарпаття, однак не встиг здійснити цього задуму.

***

22 червня 1917 р. у Монессен, Пенсильванія (США) у сім'ї емігрантів з Лемківщини народився **Василь МАДЗЕЛЯН (1917)** – українсько-американський педагог і митець, який працює у живописі, графіці, кераміці та скульптурі.

Коли Василю Мадзеляну виповнилось три роки його родина повернулася на Лемківщину в село Більцареву, що у Новосанчівському воєводстві у Польщі. Там він закінчив сільську школу і став учнем гімназії в Новому Санчі, а через три роки перевівся до гімназії імені Ю.Словацького в Тернополі. Після закінчення навчання у 1937 р. повернувся на Лемківщину, але вже наступного року виїздить до США, штат Пенсильванія.

У США Мадзелян поступає на військову службу, якій віддав 20 років свого життя. У 1961 році він вийшов на пенсію в чині майора американської армії. Під час військової служби закінчив Мерілендський університет, отримавши диплом бакалавра. Продовжив навчання у м.Сакраменто, Каліфорнія, здобувши у 1964 р. диплом магістра мистецтва та свідоцтво на право вчителювання. У 1964-1979 роках викладав у середній школі рисунок, малювання: живопис (олія, акварель), графіку (гравюра, літографія, дереворит, лінорит), кераміку, скульптуру і фотографію. З 1979 року живе і працює в Каліфорнії.

Мистецтвом Василя Мадзелян цікавився усе своє свідоме життя. Спочатку малював вуглем вершників-козаків на стінах кухні в батьківській хаті, за що йому

нерідко дорікала мати. Все ж найбільш продуктивними роками у мистецтві були роки навчання в університеті та вчителювання.

Василь Мадзелян працював одночасно в різних жанрах: живопис, кераміка, скульптура, графіка. Серед його творів пейзажі "Вільхи", "Руська ріка коло Донкин Мил", "Вечірній пейзаж", "Лемківський бач" та інші, які нагадують краєвиди Лемківщини. Серед графічних робіт "...і що тепер?", "Сільський філософ", "Птиці, квіти і бджоли", "Конячі пустоці", цикл гравюр з лемківської тематики.

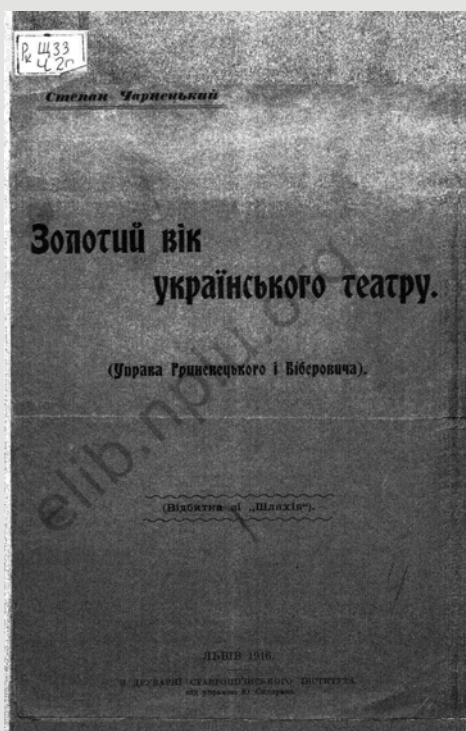
Гравюри Мадзеляна видані альбомом (33 роботи) та поділяються на чотири тематичні розділи: історія лемків - 11, господарські роботи - 8, народні промисли - 8, побут - 10. Серед творчого доробку керамічні кубки, вази, горщики, розписані в стилі давньогрецької кераміки. Деякі вироби прикрашені українським геометричним орнаментом та іншими декоративними мотивами. Окремі композиції створені під впливом лемківських традицій круглого різьблення, наприклад, "Бізон" (камінь), "Бізон" (бронза), "Ведмежатко" (дерево).

Василь Мадзелян був учасником численних персональних і колективних виставок, більшість яких була влаштована в Північній Каліфорнії. За великі творчі здобутки неодноразово нагороджувався дипломами, пам'ятними сувенірами. Василь Мадзелян бере активну участь у громадському житті, є членом кількох культурно-мистецьких організацій, виступає з лекціями на мистецькі теми, часто обирається членом мистецьких журі.

* * *

24 червня 1850 року у с.Сянічок, що неподалік Сяніка на Лемківщині (нині Республіка Польща) народився **Іван ГРИНІВЕЦЬКИЙ (1850-1889)** - український актор та режисер. Був актором Українського (Руського) народного театру у Львові у 1874-1889 роках. Згодом спільно з Іваном Біберовичем був директором театру.

За Теофіли Романович (1874-1880) театр визначався добрим акторським складом і поширенням репертуару, що підготувало ґрунт Івану Біберовичеві й Івану Гриневецькому (1882-1892), період директорства яких звичайно називали «золотим віком» галицького театру. Вони впровадили на галицьку сцену українську історичну (Омяляна Огоновського, Корнила Устияновича, Павла Барвінського), побутову (Марка Кропивницького, Михайла Старицького, І. Карпенка-Карого, П. Мирного, Я. Кухаренка) і міщанську (Г. Цеглинського) драму, оперу (Миколи Лисенка, Семена Гулака-Артемівського, П.

Бажанського), західно-європейську драматургію (Віктор'єн Сарду, Ежен Скріб, Ж. Оне, Август фон Коцебу, Карл Фердинанд Гуцков, Йоганн-Фрідріх Шиллер, Г. Кляйст, Карло Гольдоні) та оперету (Жан Робер Планкет, Шарль Лекок, Карл Міллеркер, Жак Оффенбах, Йоганн Штраус та ін.).

Іван Франко позитивно оцінював діяльність нової дирекції: "Коли вкінці пані Романович, одружившись з п. Коралевичем, ураз із своєю сестрою покинули сцену, «Руська бесіда» повірила дирекцію панам Біберовичу і Гриневецькому, котрі і досі її провадять. Театр руський панів Гриневецького і Біберовича в теперішнім стані сміло може рівнятися з найліпшими провінціальними театрами, які коли-небудь у нас були. Режисером єсть п. Гриневецький, чоловік не тільки талановитий, але посідаючий зовсім поважне фахове формування. За його старанням кожна штука появляється на сцені добре вистудіювана і старанно виконана, що з похвалою підносить навіть львівська польська печать, котра послідніми часами – треба признати – ніколи вже не виступала ворожо проти жодного з руських театрів. Декорації, хоч не дуже багаті і пишні, вистарчають аж надто для маленької сцени і неперебірливої публіки провінціональної; костюми, особливо народні, переважно добрі і вірні; мова чиста і поправна, не виключаючи й акценту, котрий кожному нерусинові, звичайно, дуже великі чинить труднощі. Працю ту признав сойм крайовий, підвищаючи перед роком запомогу о 1000 зр. Дальшим кроком в розвої театрального діла у нас єсть відновлена перед роком думка Лавровського - оснувати у Львові постійну руську сцену. Чи і коли-то ми її діждемся?"

Іван Гриневецький помер 25 січня 1889 року у Перемишлі. Після цього театром керував далі (до 1892 року) Іван Біберович самостійно.

* * *

25 червня 1886 року у Львові у сім'ї священника народився **Іван КРИП'ЯКЕВИЧ (1886-1967)** - український історик, професор Львівського університету, академік АН УРСР, директор Інституту суспільних наук Академії Наук України. Учень та послідовник історичної школи Михайла Грушевського. Автор великої кількості наукових досліджень про українську козацьку державність та Богдана Хмельницького, ряду підручників з історії України. Свої роботи підписував псевдонімом Іван Холмський.

У 1904–1909 роках навчався на філософському факультеті Львівського університету. 1908 року організував «Просвітній кружок», тісно співпрацював з «Просвітою». Наукову діяльність розпочав під керівництвом Михайла Грушевського, став одним з найвидатніших його учнів. Від 1905 року почав

друкувати свої наукові статті у періодичному виданні Наукового Товариства ім. Т. Шевченка - «Записки НТШ» (з 1920 був секретарем історичної секції, 1924 редагував, з 1934 - редактор і голова історичної секції).

1911 року захистив докторську дисертацію та тему «Козаччина і Баторієві вольності», і незабаром був обраний дійсним членом НТШ. Викладав історію в Академічній гімназії у Львові (1912–1914), згодом - в гімназіях Рогатина і Жовкви. Багато співпрацював в українських періодичних виданнях, що видавалися в Західній Україні - «Письма з Просвіти», «Молода Україна», «Літературно-Науковий Вісник» та багатьох ін., редагував журнал «Дзвіночок» (1911–1914) та «Ілюстрована Україна» (1913–1914).

У 1918–1919 роках працює приват-доцентом Кам'янець-Подільського державного українського університету. В міжвоєнний період плідно займався науково-педагогічною роботою. У 1921-1924 роках - професор Львівського (таємного) Українського Університету (секретар сенату університету), в 1934-39 рр. викладав історію України в Богословській Академії у Львові.

У 1920-1930-х роках Іван Крип'якевич вів широку національно-громадську роботу. В 1921-22 роках працював у Комітеті охорони військових могил, який займався пошуком і впорядкуванням українських стрілецьких могил в Галичині, в 1923–1925 брав участь у роботі туристично-краєзнавчого товариства «Плай», співпрацював з журналом «Політика» (1925–1926). З жовтня 1939 року - завідувач кафедри історії України, професор (з 1941 року) Львівського університету.

У роки німецької окупації працював редактором наукових видань Українського видавництва у Львові. У повоєнний час був звинувачений в «українському буржуазному націоналізмі» і зазнав переслідувань. 1946 року Іван Крип'якевич разом із частиною львівських науковців депортований до Києва. Деякий час займав посаду старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР. У травні 1948 року Івану Крип'якевичу отримав можливість повернутися до Львова.

У 1951 році очолив відділ Інституту суспільних наук АН УРСР у Львові, в 1953–1962 роках - директор цього інституту. 18 листопада 1958 обраний дійсним членом АН УРСР. У жовтні 1961 професор Крип'якевич указом Президії ВР УРСР удостоєний почесного звання заслуженого діяча науки УРСР.

Найважливіші історичні праці Крип'якевича присвячені періоду козаччини і Хмельниччини - «Матеріали до історії української козаччини» (1914), «Студії над державою Б.Хмельницького» (1925–1931), «Богдан Хмельницький» (1954). Автор багатьох праць з історіографії («Українська історіографія»; 1923), археології, сфрагістики, історії культури («Історія української культури»; 1937), численних науково-популярних нарисів з

історії України («Велика історія України»; 1935), «Історія українського війська» (1936, співавтор) та підручників «Оповідання з історії України», «Коротка історія України для початкових шкіл» (1918), «Огляд історії України» репетиторій для вищих клас середніх шкіл та вчительських курсів" (1919), «Історичні проходи по Львові» (1932, перевидання 1991 р.) та інші.

Помер Іван Крип'якевич 21 квітня 1967 року у Львові і похований на Личаківському цвинтарі.